

NEJEDNAKOST RASPODJELE DOHOTKA I BOGATSTVA U DRUŠTVU

Milan, Karmen

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:837443>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-15**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

**NEJEDNAKOST RASPODJELE DOHOTKA I
BOGATSTVA U DRUŠTVU**

Mentor: izv.prof.dr.sc Vladimir Šimić

Studentica: Karmen Milan

Split, rujan 2019.

SADRŽAJ

1. UVOD	3
1.1. Definicija problema istraživanja	3
1.2. Metode rada	3
1.3. Struktura rada	3
2. POJMOVNO ODREĐENJE NACIONALNOG DOHOTKA I NEJEDNAKOSTI	5
2.1. Bruto domaći proizvod	5
2.2. Definicija nejednakosti	6
2.2.1. Dohodovna nejednakost	8
2.3. Ginijev koeficijent	8
2.3.1. Lorenzova krivulja	11
2.4. Omjer 80/20	12
2.5. Prirodne nejednakosti	13
3. NEJEDNAKOST U TEORIJSKIM UČENJIMA	15
3.1. Teorija socijalne i dohodovne nejednakosti Adama Smitha	15
3.2. Nastanak i definicija kapitalizma	18
3.3. Uloga kapitalizma u stvaranju nejednakosti	19
3.4. Marksistička kritika kapitalizma	20
4. EMPIRIJSKA ANALIZA NEJEDNAKOSTI	23
4.1. Nejednakost u 21.stoljeću	23
4.2. Nejednakost i siromaštvo u Republici Hrvatskoj	29
4.2.1. Gospodarsko stanje Republike Hrvatske	29
4.2.2. Analiza nejednakosti u Republici Hrvatskoj	30
5. KAKO OKONČATI SIROMAŠTVO	33
5.1. Mogućnosti suzbijanja siromaštva	33
6. ZAKLJUČAK	35
SUMMARY	39
POPIS LITERATURE	40
POPIS GRAFIKONA, SLIKA I TABLICA:	43

1.UVOD

1.1. Definicija problema istraživanja

Ekonomске nejednakosti predmet su širokog područja istraživanja ekonomista, ali i ostalih oblasti društva i znanosti. Razvijenost, dohodak, i životni standard kao produkt navedenog, već stoljećima predstavljaju goruća ekonomska pitanje na koje se odgovori, logikom i socijalnom osjetljivošću društva nameću sami po sebi, ali i dalje, više od šestine svjetskog stanovništva živi u ekstremnom siromaštvu i oskudici.

Razlozi za nejednakost svjetskog bogatstva i dohotka, polaze od samih početaka nastanka naše vrste, gdje su prirodna bogatstva (siromaštva) i klima nekim područjima omogućavala život i razvoj, dok drugima i dan danas prirodne razlike to ne dopuštaju. Od toga, tisućljećima nakon, kreću nejednakosti u svjetskom bogatstvu i nacionalnom dohotku.

Zašto su neki tako siromašni, a neki tako bogati, pokušat ćemo otkriti i obrazložiti kroz ovaj završni rad. Obrazložit će se i pojasniti potencijalni razlozi nejednakosti bogatstva naroda i dohotka, njihovi uzroci, stvaranje i razvoj nejednakosti kroz svjetsku povijest i različite ekonomske doktrine. Uz istraživanja, teorije stručnjaka i konkretne primjere pokušat će se donijeti zaključak o postojanju razlika, te o mogućnostima smanjivanja istih.

1.2. Metode rada

U pisanju ovog rada korištena je stručna literatura, znanstveni radovi i članci. Za izradu (i analizu) grafikona i tablica korišteni su podaci svjetskih i europskih statističkih zavoda. Korištene metode su metoda analize, sinteze, dedukcije i komparacije.

1.3. Struktura rada

Ovaj završni rad tematski je podijeljen u 3 dijela. Prvi dio je uvodni dio, gdje se definiraju i analiziraju ključni pojmovi kao što je nacionalni dohodak i nejednakost. Drugi dio teme je kronološki prikaz poimanja ekonomske nejednakosti, kroz ekonomske škole koje su ostavile najviše traga na ekonomsku teoriju i praksu, počevši od Adama Smitha kao predstavnika

engleske klasične škole, preko Marksista i socijalizma, sve do današnjeg vremena, kada se kapitalizam nerijetko smatra glavnim stvoriteljem društvenih i ekonomskih nejednakosti. U trećem dijelu dana je empirijska analiza nejednakosti u svijetu i nejednakosti u Republici Hrvatskoj u 21. stoljeću.

Strukturalno, rad se sastoji od 6 poglavlja. U uvodnom poglavlju, definira se problem istraživanja, cilj istraživanja kao i metode koje su korištene. Drugi dio, obuhvaća pojmovno definiranje nacionalnog dohotka i načini izračuna nejednakosti kao što su Ginijev koeficijent i Lorenzova krivulja. Također, definira se nejednakost, njen izraz i značenje u ekonomiji, te se obrazlažu i prirodne nejednakosti u uzročno-posljedičnoj vezi s prethodno navedenim. Naredno poglavlje donosi dvije različite ekonomske škole, njihov rad s naglaskom na problem nejednakosti. U četvrtom poglavlju prikazuje se trenutno stanje po pitanju nejednakosti i siromaštva, a posljednji dio iznosi moguća rješenja. Rad završava zaključkom, popisom literature i popisom korištenih grafikona, tablica i slika.

2. POJMOVNO ODREĐENJE NACIONALNOG DOHOTKA I NEJEDNAKOSTI

2.1. Bruto domaći proizvod

Bruto domaći proizvod, skraćeno BDP, se ne može upotrijebiti sam po sebi kao mjera društvenog blagostanja, ili mjera za usporedbu outputa i standarda življenja u različitim privredama niti u danoj privredi tijekom vremena. Razlozi tome proizlaze jednim dijelom iz manjkavosti mjere, tj. iz stavki koje nisu korigirane u BDP-u (netržišni proizvodi i usluge, neslužbeno gospodarstvo, kasna izvješća o BDP-u i ostali). Iz prethodnog se uočava da ima puno stvari koje se odvijaju u gospodarstvu jedne zemlje, a koje se točno ne mogu procijeniti i nisu uključene u izračunavanje dohotka, stoga se bruto domaći dohodak po stanovniku ne može uvijek uzeti kao stvarna mjera društvenog blagostanja.¹

Nacionalni dohodak obično se iskazuje *per capita*, tj. podijeljen brojem stanovnika zemlje, čime se dobiva prosječan ostvareni dohodak po jednom stanovniku. Ako se želi pokazati prosječan doprinos svakog radno aktivnog stanovnika stvaranju nacionalnog dohotka, odnosno njegova prosječna proizvodnost, onda se nacionalni dohodak dijeli s ukupnim brojem radno aktivnih stanovnika.²

Osobni dohodak, isto tako važan u promatranju nacionalnog bogatstva i osobne potrošnje; prema Nestiću³ određuje se kao zbroj sljedećih komponenti:

- dohodak od nesamostalnog rada (plaće, regres, novčane naknade i nagrade);
- dohodak od obrta i samostalnog rada (dohodak od slobodnih zanimanja, autorski honorari, primanja preko studentskog servisa);
- mirovine i socijalne naknade (dječji doplatak, socijalna pomoć i druga socijalna primanja);

¹ Cini, V., 2011. ; Problem raspodjele dohotka i analiza siromaštva Republike Hrvatske, Ekonomski vjesnik, br.1., str 121-136, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/70562>

² Leksikografski zavod Miroslav Krleža ; Enciklopedijski članak o nacionalnom dohotku <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=42702>

³ Nestić, D.: Raspodjela dohotka u Hrvatskoj, Financijska teorija i praksa, 2005., broj 29 (1), str. 59-73, dostupno na: <http://web3.ijf.hr/FTP/2005/1/nestic.pdf>

- dohodak od imovine (dividende, kamate, prihod od iznajmljivanja imovine, dohodak od patenata, licenci i autorskih prava);
- dohodak na osnovi socijalnog osiguranja (naknada za bolovanje, porodiljne naknade, naknade za nezaposlenost, isplate osiguranja za slučaj nezgode, smrti);
- ostale transfere (stipendije, privatni pokloni i primici, privatni transferi iz inozemstva);
- dohodak od samostalnog obavljanja poljoprivredne djelatnosti;
- dohodak u naturi (dijelovi plaće dobiveni u naturi, naknade u naturi, utrošena dobra iz vlastitog obrta, naturalna potrošnja s vlastitog poljoprivrednog imanja i okućnice) i imputirana stambena renta.

2.2. Definicija nejednakosti⁴

Nejednakost je višedimenzijски problem. Iako se nejednakost može promatrati u različitim dimenzijama, najčešće ju dijelimo na sljedeće tri vrste nejednakosti:

- a) **dohodovna nejednakost** - odnosi se na način raspodjele dohotka ostvarenog u gospodarstvu među stanovništvom. Obično se izračunava na razini kućanstva (odnosno zbrajanjem dohodaka svih članova kućanstva) i ponderira se brojem članova kućanstva i njihovom dobi.
- b) **nejednakost u bogatstvu** - općenito je bogatstvo uglavnom neravnomjernije raspodijeljeno od dohotka zbog nasljeđivanja i porasta cijena nekretnina.
- c) **nejednakost mogućnosti**: dohodovnom nejednakosti mjere se ishodi, ali ovdje je riječ o kombinaciji:
 - mogućnosti pruženih pojedincu po rođenju,
 - njegovim životnim izborima i
 - sreći.

⁴ Poglavlje 2.2. temelji se na tematskom informativnom članku o Europskom semestru : Rješavanje problema nejednakosti, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/european-semester_thematic-factsheet_addressing-inequalities_hr.pdf)

Nejednakost mogućnosti može pridonijeti dohodovnoj nejednakosti i obratno. Nedostatak jednakih mogućnosti dovodi do veće dohodovne nejednakosti iz razloga što vještine i potencijal za financijska primanja sljedeće generacije postaju sve neujednačeniji zbog njihovih različitih početnih položaja. Suprotno tomu, vrlo neravnomjerno raspodijeljen dohodak može uzrokovati manje jednakosti mogućnosti sljedećoj generaciji zato što se prednosti na razini obitelji koje proizlaze iz višeg dohotka i bogatstva lakše prenose na sljedeću generaciju. Određena razina nejednakosti može potaknuti ulaganja u ljudski kapital, pridonijeti mobilnosti i potaknuti inovacije. Ekonomski poticaji, koji su važni za rast, oslanjanju se na mogućnost da osoba postigne bolje rezultate vlastitim napornim radom. Međutim, prevelika nejednakost može ugroziti rast. To se posebno odnosi na nejednakost izazvanu povećanjem siromaštva na dnu ljestvice raspodjele dohotka. Ako osobama na dnu ljestvice raspodjele dohotka ili bogatstva nedostaju sredstva za ulaganje u vlastite vještine i obrazovanje, oni možda neće moći ostvariti svoj puni potencijal, što može ugroziti ukupni rast.

Nejednakost ugrožava i socijalnu pravednost. Izrazito neravnomjerna raspodjela resursa gospodarstva može ugroziti socijalnu koheziju i zajednički osjećaj pripadnosti. Oba učinka osobito su vidljiva ako je visoka razina nejednakosti posljedica većeg broja ljudi koji žive u siromaštvu. Oni su izloženi teškoj oskudici, beskućništvu i socijalnoj isključenosti.

Statistički podaci pokazuju da se od 70-ih godina nejednakosti počinju znatno povećavati, te približavati granicama koje su bile početkom 20. stoljeća. Ova pojava se posebno odnosi na nejednakost vlasništva nad kapitalom: primjerice 2010. godine u SAD-u 10 % najbogatijih kontrolira 71 % ukupnog kapitala, 40 % stanovništva u sredini kontrolira 25 % ukupnog kapitala, a 50 % najsiromašnijih svega 5 % ukupnog kapitala. U srednjoj Europi nejednakost je nešto manje izražena, odnosno 2010. godine najbogatijih 10% kontrolira oko 60% ukupnog kapitala, srednjih 40% stanovništva kontrolira 35% ukupnog kapitala, a najsiromašnijih 50% tek 5% ukupnog kapitala.⁵

Naposljetku, 85 najbogatijih ljudi svijeta imaju imovine koliko i 3,5 milijardi najsiromašnijih u svijetu.⁶

⁵ Pavlišić, P., 2015.; Društvo na putu sruza: povijesni prikaz i potreba za razvojem pravednije nove ekonomije, Ekonomska misao i praksa, (2016.), br 1. (strane 217-238), dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/236051>

⁶ Oxfam.org, <https://www.oxfam.org/>

2.2.1. Dohodovna nejednakost

Da bi mogli govoriti o nejednakosti dohotka, prethodno je objašnjen pojam dohotka i njegova izračuna. Dakle, dohodak može označavati novčane iznose koje neka osoba ostvari, npr. dohodak od zaposlenja, dobit od poslovanja, dohodak od najma, kamate itd. U razvijenim demokratskim zemljama ljudi su izjednačeni u svojim političkim pravima, ali su u području ekonomije razlike među pojedinim društvenim skupinama vrlo velike. Gledajući globalno, odnosno uspoređujući dohotke najbogatijih i najsiromašnijih zemalja, dolazimo do spoznaje da su razlike u dohocima izrazito velike.

Dohodovnu nejednakost, ili nejednakost prihoda od rada najjednostavnije, prema Pikettyu (2014.) objašnjavamo teorijom o obrazovanju i tehnologiji. Ta teorija počiva na dvjema hipotezama. Prva je da nečija plaća jednaka njegovoj marginalnoj produktivnosti, to jest njegovom osobnom doprinosu proizvodnji poduzeća ili ureda u kojem radi. Druga je ta da produktivnost iznad svega ovisi o njegovoj kvalificiranosti i o ponudi i potražnji za raznim kvalifikacijama u određenom društvu.⁷

Dugoročno gledano, teorija koja obrazlaže dohodak kao funkciju tehnologije i obrazovanja, ipak ima ograničenja. Naime, napredak tehnologije i povećanje udjela obrazovanog stanovništva trebalo bi sagledavati i kroz utjecaj institucija i pravila što u većini društava obilježava način funkcioniranja tržišta rada i odnose ponude i potražnje na tom tržištu.

Postoji više teorija, načina, metoda, i pokazatelja kojima se računa dohodovna nejednakost, a pokazatelj koji se najčešće koristi jest Ginijev koeficijent, koji je objašnjen u narednom poglavlju.

2.3. Ginijev koeficijent⁸

Ginijev koeficijent je statistička mjera ekonomske nejednakosti u društvu. Koeficijent mjeri disperziju dohotka ili distribuciju bogatstva unutar populacije.

⁷ Piketty, T., (2014.); Kapital u 21.stoljeću, Zagreb: Profil Knjiga, str.344.

⁸ Poglavlje zasnovano na; Institut korporativnih financija; Ginijev koeficijent, (prijevod s Engleskog jezika) <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/knowledge/economics/gini-coefficient/>

Koeficijent može poprimiti vrijednosti od 0 do 1 , odnosno od 0 do 100 u postotku. Koeficijent 0 označava nepostojanje razlike u distribuciji dohotka, dok koeficijent 1 predstavlja savršenu nejednakost , to jest da jedna osoba u populaciji ima cijeli dohodak. U teoriji, ovaj koeficijent može poprimiti vrijednost 1, međutim u praksi je takav slučaj ekstremno rijedak. Interval u koji spada većina izračunatih koeficijenata iznosi od 0,24 do 0,63 (24% do 63%).

Ginijev koeficijent jedna je od najčešće korištenih mjera za izračunavanje ekonomske nejednakosti, jer poštuje sljedeće principe:

1. Anonimnost:

Koeficijent ne otkriva identitet pojedinaca s visokim i niskim primanjima u populaciji.

2. Ljestvica neovisnosti:

Izračun koeficijenta ne ovisi o veličini gospodarstva, kako se ono mjeri ili koliko je bogata neka država. Primjerice, i bogate i siromašne zemlje mogu pokazati isti koeficijent ukoliko imaju sličnu raspodjelu unutar postojećeg dohotka.

3. Neovisnost stanovništva :

Koeficijent ne ovisi o broju stanovnika.

4. Princip prijenosa :

Koeficijent odražava situacije kada se dohodak prenosi od bogatih na siromašne pojedince.

Tablica 1. : Ginijev koeficijent za Republiku Hrvatsku (u postotcima):

Godina	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Koeficijent	32.6	31.6	31.2	30.9	31,0	30,3	30.4

Samostalna obrada autora prema podacima Svjetske banke za razdoblje 2009-2015.godine.

Izvor : [https://world-statistics.org/index-res.php?code=SI.POV.GINI?name=GINI%20index%20\(World%20Bank%20estimate\)](https://world-statistics.org/index-res.php?code=SI.POV.GINI?name=GINI%20index%20(World%20Bank%20estimate))⁹

⁹ Izrada na temelju procjene Svjetske banke od 2009-2015.godine

Vrijednost Ginijevog koeficijenta za Republiku Hrvatsku iznosila je 32.6% u 2009.godini. U razdoblju od 2009. do 2015. godine vrijednost se smanjila se za približno 2 postotna poena, što ukazuje na opadajući trend nejednakosti u Hrvatskoj. Hrvatska se prema trendu nejednakosti nalazi približno u prosjeku najveće i najmanje vrijednosti Ginijevog koeficijenta unutar zemalja Europske unije, što je vidljivo iz tablice 2. Više o nejednakosti u Republici Hrvatskoj kao i o Ginijevom koeficijentu govori se u poglavlju 4.2.2.

Tablica 2.: Ginijev koeficijent za EU, Sloveniju, Tursku i Hrvatsku (u postotcima):

GODINA	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
PODRUČJE									
EUROPSKA UNIJA	30.6	30.5	30.8	30.5	30.5	31.0	31.0	30.8	30.7
SLOVENIJA	22.7	23.8	23.8	23.7	24.4	25.0	24.5	24.4	23.7
TURSKA	44.2	43.5	43.3	42.8	42.1	41.2	41.9	42.6	43.0
HRVATSKA	32.6	31.6	31.2	30.9	31.0	30.3	30.4	29.8	29.9

Samostalna obrada autora prema podacima Eurostata za razdoblje 2009.-2017.

Izvor :Eurostat, http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_di12&lang=en¹⁰

U tablici 2. prikazana je vrijednost Ginijevog koeficijenta za Europsku Uniju, države sa najmanjim i najvećim koeficijentom, kao i vrijednost za Republiku Hrvatsku. Slovenija ima najmanje koeficijente tijekom promatranog razdoblja, iako pokazuje rastući trend nejednakosti. U razdoblju od 6 godina koeficijent je narastao za 1 postotni poen. Turska je članica Unije koja ima najveći trend nejednakosti, ali za razliku od Slovenije, nejednakost ima tendenciju pada. Prema navedenim podacima zaključuje se da Slovenija i Turska imaju skoro pa dvostruku razliku vrijednosti Ginijevog koeficijenta, a vrijednost koeficijenta za Hrvatsku je približna prosjeku Europske Unije.

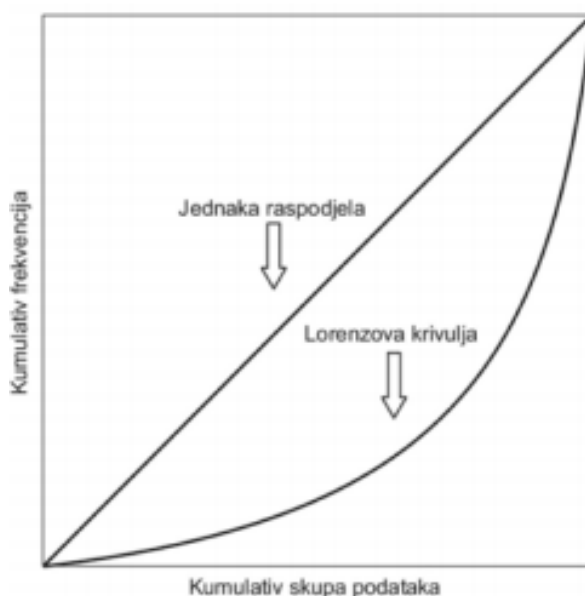
¹⁰Ginijev koeficijent zemalja Europske Unije

2.3.1. Lorenzova krivulja

Za grafički način prikazivanja nejednakosti dohotka koristi se Lorenzova krivulja. Pritom se stupanj nejednakosti raspodjele izražava odnosom postotka stanovništva i postotka njihovog dohotka - na osnovici prikazuje postotak stanovništva, a na apscisi postotak dohotka. Kada bi dohodak bio apsolutno ravnomjerno raspodijeljen, odnosno kada bi postotak stanovnika i postotak raspodijeljenog dohotka poklapao, Lorenzova krivulja bila bi identična s dijagonalom kvadrata.

Kada bi raspodjela bila apsolutno neravnomjerna, odnosno kada bi mali broj ljudi raspolagao svim bogatstvom, tada bi Lorenzova krivulja ležala pod pravim kutom. Krivulja stvarne raspodjele dohotka se nalazi između krivulje apsolutne jednakosti i krivulje apsolutne nejednakosti. Što je raspodjela ravnomjernija, to će Lorenzova krivulja biti bliže dijagonali, odnosno što je raspodjela neravnomjernija to će Lorenzova krivulja biti dalje od dijagonale. Ginijev koeficijent koncentracije temelji se na utvrđivanju površina između pravca jednolike raspodjele i Lorenzove krivulje.¹¹

Slika 1. Lorenzova krivulja

Izvor: Kožić, I. (2013.) Kolika je sezonalnost turizma u Hrvatskoj?¹²

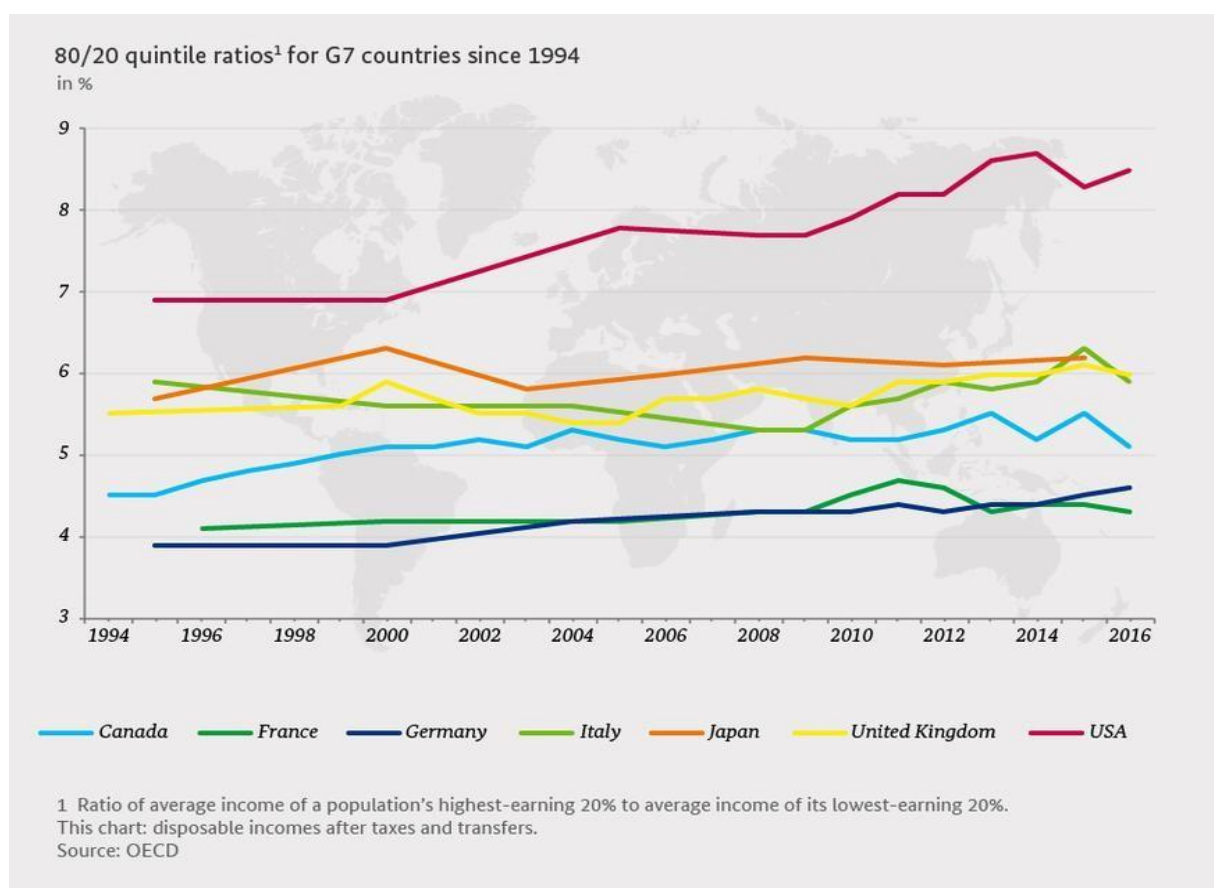
¹¹Lorenzova krivulja, <http://e-ucionica.vup.hr/assets/files/1529482824>

¹²Kožić, I. (2013.) Kolika je sezonalnost turizma u Hrvatskoj?, Ekonomski vjesnik, br. 2/2013, str.470-480., dostupno na: www.hrcak.srce.hr

2.4. Omjer 80/20

Omjerom S80/S20 mjeri se godišnji dohodak 20 % najbogatijih kućanstava i uspoređuje s godišnjim dohotkom 20 % najsiromašnijih kućanstava. To je glavni pokazatelj za mjerenje nejednakosti u pregledu socijalnih pokazatelja. Naprimjer, omjer S80/S20 od 5,0 znači da je godišnji dohodak 20 % najbogatijih kućanstava pet puta veći od godišnjeg dohotka 20 % najsiromašnijih kućanstava. Veći omjer S80/S20 znači veću dohodovnu nejednakost, a manji broj znači da je i razina nejednakosti manja. Omjer S80/S20 od 1,0 značio bi savršenu dohodovnu jednakost, tj. da sva kućanstva imaju jednak godišnji dohodak.¹³

Slika 2. Omjer 80/20 za zemlje G7

Izvor: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/european-semester_thematic-factsheet_addressing-inequalities_hr.pdf)

¹³ Tematski informativni članak o Europskom semestru: Rješavanje problema nejednakosti, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/european-semester_thematic-factsheet_addressing-inequalities_hr.pdf)

Kao što je vidljivo iz slike 2., postoje očite razlike u trendovima nejednakosti prisutnima u Sjedinjenim Američkim državama i u Zapadnoj Europi. Osobito je to naglašeno kada se radi o razlikama u podjeli ukupnog dohotka koji odlazi populaciji od 1 % najbogatijih u odnosu na dio u ukupnom dohotku koji zarađuje najsiromašnijih 50 % stanovništva.¹⁴

2.5. Prirodne nejednakosti

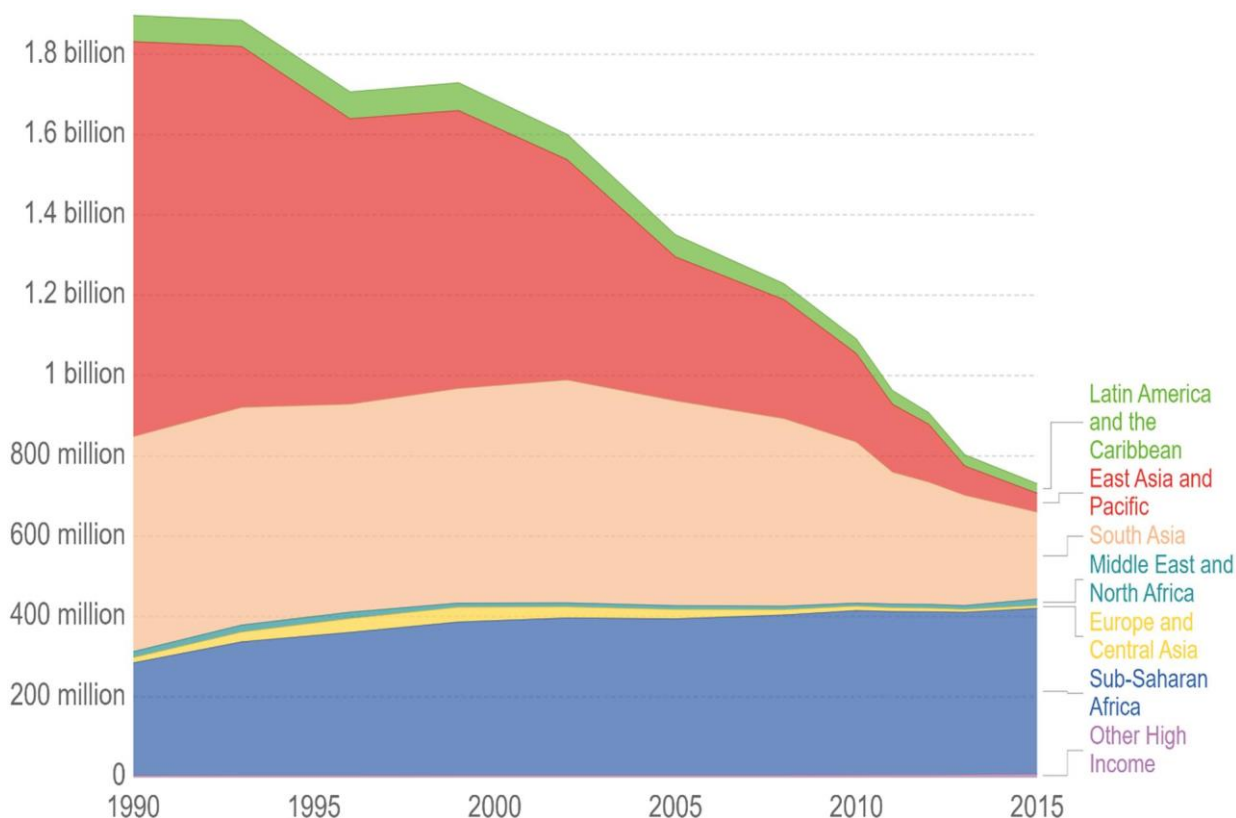
Ekonomске razlike i nejednakost bogatstva mnogi ekonomisti objašnjavaju upravo prirodnim razlikama, hemisferama, geografskim položajem, klimom, vrstom i kvalitetom tla.

Činjenica je da su, prema statistikama, bogatije zemlje smještene uglavnom na sjevernoj hemisferi, izuzev Australije koju više treba promatrati u svjetlu bivše kolonije koja današnji standard i bogatstvo zahvaljuje bogatim kolonizatorima više nego klimatskim pogodnostima i povoljnom geografskom smještaju. S druge strane, siromašne zemlje uglavnom su smještene u području tropskog i subtropskog pojasa.

Prvi faktor, na koji gore navedene razlike utječu u velikoj mjeri, je količina padalina te plodnost i iskoristivost tla kao izravna posljedica. Zasiurno, većina poljoprivrednih vrsta od svjetskog značaja uspijeva u područjima umjerenije klime, s većom količinom padalina i nižim temperaturama. Poljoprivreda, slično čovjeku, jako teško podnosi ekstreme, i bolje rezultate daje u umjerenijim okolnostima. Iz toga proizlazi da su neka područja, od samih početaka čovječanstva, bila u znatno gorem položaju u usporedbi s drugima. Drugi faktor, jednako bitan za razumijevanje utjecaja prirodnih nejednakosti, je ljudski faktor. Vrućina, nedostatak pitke vode, visoke temperature koje pogoduju razvoju raznih bolesti kako u biljnom, tako i u životinjskom i ljudskom svijetu, znatno smanjuje životni standard stanovništva takvih područja i automatski smanjuje njihov gospodarski razvoj.

¹⁴Ministarstvo gospodarstva Savezne Republike Njemačke, https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/EN/Standardartikel/Topics/International_affairs/Articles/2019-06-07-social-inequality-and-inclusive-growth.html

Slika 3. Broj siromašnih u nerazvijenim svjetskim regijama

Izvor: <https://ourworldindata.org/extreme-poverty>

Iz slike 3. može se uočiti da broj siromašnih opada u nerazvijenijim regijama svijeta. Latinska Amerika, Istočna Azija, Srednji Istok, Sjeverna Afrika i područje Sahare se smatraju najnerazvijenijim svjetskim područjima. Broj siromašnih u posljednjih 30 godina smanjio se sa 1,9 milijardi na 800 milijuna. U prosjeku, broj ljudi koji živi u ekstremnom siromaštvu smanjuje se godišnje za 47 milijuna, a dnevno za 130 000.¹⁵

¹⁵Naš svijet u brojevima; Global Extreme Poverty, dostupno na : <https://ourworldindata.org/extreme-poverty>

3. NEJEDNAKOST U TEORIJSKIM UČENJIMA

3.1. Teorija socijalne i dohodovne nejednakosti Adama Smitha

Adam Smith, škotski ekonomist, jedno je od najvećih imena u svijetu ekonomije, i jedan od najpoznatijih predstavnika engleske klasične političke ekonomije. U svom najpoznatijem djelu, „Bogatstvo naroda“ iz 1776. godine, kritizira dotad ustaljene ekonomske teorije i u središte stavlja liberalizam. Ističe prirodnu slobodu pojedinca, a protivi se državnoj kontroli koju su dotad zagovarali merkantilisti.¹⁶

Njegova teorija počiva na kritici merkantilizma jer smatra da bogatstvo ne dolazi iz novca, nego iz rada koji stvara korisna dobra. Za razliku od merkantilista, pristalica je teorija radne vrijednosti. Teorija radne vrijednosti smatra se prikladnom jedino za pretkapitalističku privredu i jedna je od proturječnosti kapitalizma koju teoretičari predbacuju Smithu u njegovim djelima. Ipak, bez obzira na sitne propuste i teorije suprotne tom vremenu, stvorio je neke od najvažnijih ekonomskih djela na čijim je temeljima dijelom zasnovano i funkcionira današnje tržište.

Smithovu teoriju je iznimno važno promatrati u kontekstu vremena u kojem je nastala, odnosno ekonomskih odnosa koji su obilježili prethodni vremenski period - merkantilizam. Temeljna Smithova ideja je kritika merkantilizma.

U njegovom prvom izdanom, a drugom najpoznatijem djelu, „Teorija moralnih osjećaja“ iz 1759. godine Smith iznosi teorije o ljudskom ponašanju. Smatra da su ljudi socijalna bića, s urođenim osjećajem za moral i empatiju. Bez takvih ljudskih karakteristika društvo kao zajednicu po Smithu nebi bilo održivo. Svaki pojedinac se najviše brine o sebi, što smatra je urođenim nagonom za preživljavanjem, i pokušava, kako ekonomski tako i u drugim sferama sebi stvoriti najveću moguću količinu koristi i blagostanja. To potvrđuje i njegova teza da je kapitalističko društvo nastalo upravo zbog gomilanja kapitala sposobnih i poduzetnih

¹⁶Merkantilizam, naziv za vladajuću ekonomsku teoriju s kraja 16. do polovice 17. st., Doktrina i praksa merkantilizma polaze od stajališta da se ekon. napredak vlastite zemlje može osigurati jedino na račun drugih zemalja, pa su dopuštena sva sredstva konkurencije – od carinske zaštite domaće proizvodnje do osvajanja novih teritorija, ratova i drugih vrsta neprijateljstava prema drugim narodima.

Izvor: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Enciklopedijski članak o Merkantilizmu, dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=40216>

pojedinaca. S druge strane, bilo bi idealno da takvi pojedinci mogu pomoći onim siromašnjima ili manje sposobnim, ali takvo što se ne može zahtijevati jer svaki pojedinac ima pravo za vlastiti odabir, pa tako i po tom pitanju. Ipak, jednu ljudsku karakteristiku smatra ključnom, a to je osjećaj za pravdu. U svom djelu to obrazlaže kao minimum za funkcioniranje suživota s okolinom. Kao zaključak, Smith definira idealnog pojedinca, koji bi ispunjavao kriterije samokontrole, pravednosti, empatije i dobročinstva.

S druge strane, po pitanju tržišnog funkcioniranja, Smith zagovara laissez-faire¹⁷, i smatra da je idealna situacija za svjetsko gospodarstvo da svaka država dobiva jednaku priliku za sudjelovanje na tržištu, odnosno da proizvodi u onoj grani u kojoj može postići najbolje rezultate, bilo zbog prirodnih prednosti i bogatstava ili zbog mogućnosti rasterećenja radnika i postrojenja što užom specijalizacijom rada.

U tom kontekstu treba svakako spomenuti i njegovu teoriju apsolutnih prednosti. Ako jedna zemlja može proizvesti neku robu efikasnije nego neka druga, kaže se da ona ima apsolutnu prednost u proizvodnji te robe. Efikasnost proizvodnje se mjeri utroškom rada u proizvodnji jedinice proizvoda.

Adam Smith još se 1776.godine bavio pitanjem nejednakosti. On je usporedio tadašnje stanje gospodarstva Nizozemske i Engleske, te donio zaključak da je Nizozemska bogatija od Engleske. Uspoređujući kamatne stope tih dviju država, zaključio je da je nizozemska vlada mogla uzimati zajmove uz stopu od dva posto, a privatne stranke uz stopu od tri posto. Engleske su kamatne stope iznosile postotak više, što je Smitha navelo na zaključak da je jeftinije kupovati novac u Nizozemskoj, te da je iz tog razloga kapital obilniji. Suprotno logičkom razmišljanju, on smatra da je niži kapital „prirodna posljedica prosperiteta.“ Usporedio je i nadnice za rad, koje su bile veće u Nizozemskoj.¹⁸

Ipak, ovu komparaciju Nizozemske i Engleske u 18. stoljeću pobijaju činjenice koje su nastupile. Smith, prema Landesu, nije uzeo u obzir razliku između bogatstva i rasta, koja bi ga demantirala. Nizozemska je uistinu u to vrijeme bila preplavljena kapitalom, i taj je kapital usmjeravala u inozemstvo, ulaganjima u Bank of England¹⁹ i istočnoindijske kompanije. Takvim ulaganjima, Nizozemci su profitirali, jer je domaća potražnja bila veća a ponuda

¹⁷ Laissez faire, laissez passer (franc.), pustiti da svatko radi što hoće i da stvari idu svojim tijekom; deviza ekon. liberalizma. tržišno „upravljanje“; izvor; Leksikografski zavod Miroslav Krleža, enciklopedijski članak o Adamu Smithu, dostupno na: <https://www.hrleksikon.info/definicija/laissez-faire-laissez-passer.html>

¹⁸ Landes, D. (2003.), Bogatstvo i siromaštvo naroda, , str. 556-557.

¹⁹ Engleska banka

manja, što dovodi do zaključka da je ekonomski rast Engleske ipak u to vrijeme bio veći od nizozemskog.

Vrijeme je pokazalo, da je Nizozemska doživjela duboku stagnaciju, dok je Engleska nezaustavljivo napredovala. Prerađivačka industrija je doživjela kolaps, brodogradnja je smanjila proizvodnju, a prehrambena industrija smanjila je izvoz i povećavala uvoz namijenjen preradi. To je djelovalo na sve aspekte nizozemskog društva u 18. stoljeću i dovelo do činjenice da je Smith svojom teorijom nejednakosti prema raspodjeli bogatstva bio u krivu po pitanju predviđanja i usporedbi ovih dviju zemalja.

Slika 4. Engleski bruto nacionalni dohodak od 13.-19.stoljeća

Izvor : <https://ourworldindata.org/economic-growth>

Iz slike 4., koja prikazuje rast britanskog BDP-a od 13. stoljeća do polovice 19. stoljeća, i obuhvaća razdoblje Smithova vremena u kojem on vrši usporedbu Nizozemske i Engleske, vidljivo je da je britanski BDP doživio ekspanzivni rast upravo početkom 18. stoljeća, kad se udvostručuje u odnosu na cijelo prethodno promatrano razdoblje.

3.2. Nastanak i definicija kapitalizma

Kapitalizam je tip ekonomske organizacije i djelovanja u društvu, koji se zasniva na²⁰

→ privatnom vlasništvu i nadzoru nad ekonomskim sredstvima proizvodnje (kapitalu), pri čemu su vlasnici kapitala razdvojeni od rada potrebnoga za njegovu proizvodnju i oplodnju;

→ usmjeravanju ekonomske djelatnosti na stvaranje profita, a nju provode poduzetnici ili kapitalisti kao društveni akteri koji kombiniraju kapital, rad, sirovine, strojeve, patente i dr. te na taj način nude dobra i usluge računajući na njihovu tržišnu potražnju;

→ tržištu kao regulatoru te djelatnosti, na kojem se susreću proizvođači i potrošači, razmjenjuju i raspodjeljuju dobra i usluge, odnosno pregovaraju, a konačan se rezultat izražava u cijenama, koje su informacije o relativnim rijetkostima, što ekonomskim agentima omogućuje donošenje odluka o kupnji, prodaji, ulaganjima i štednji, a to pogoduje efikasnosti sveukupnog ekonomskog djelovanja i instrumenata koji takvo djelovanje podržavaju (zakonskih propisa i državnim ustanova koje štite interese ulagača i sigurnost uloženoga);

→ prisvajanju profita od strane vlasnika kapitala, što dijelom podliježe državnom oporezivanju;

→ radu radnika kao slobodnih aktera, koji na tržištu rada prodaju svoju fizičku i umnu radnu snagu koja proizvodi dobra i usluge.

Kapitalizam je oblik ekonomije i društva utemeljen na slobodnoj konkurenciji i svojevremenom raspolaganju individualnim kapitalom, sredstvima i zemljom u privatnom vlasništvu. Glavna obilježja kapitalizma razmatraju se s obzirom na povijesne promjene i mnogobrojne definicije kapitalizma i ideoloških razlika. Kapitalizam se, ukratko rečeno, shvaća kao ekonomski i društveni sistem zasnovan na privatnom vlasništvu proizvodnih sredstava.

Ipak, kapitalizam kao sustav ne možemo gledati samo kroz ekonomsku sferu, već ga promatramo i kroz socijalno-povijesne odrednice. Kapitalizam se često koristi kao sinonim za slobodno tržište. Kao ekonomska praksa, on postoji još od antičkog doba, ali danas

²⁰ Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Enciklopedijski članak o kapitalizmu, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=30315>

podrazumijeva kompleksnije objašnjenje funkcioniranja tržišta. Prema klasičnom ekonomskom modelu kapitalizma, pojedinci su oduvijek sudjelovali u nekoj vrsti razmjene i kalkulacije. Prema tome, kapitalizam je oduvijek na neki način prisutan ali u obliku kojeg proučavamo karakterizira ga i društvo visokog stupnja razvijenosti.

Kao najveću razliku kapitalizma i onoga što je bilo prije možemo navesti ono što se događa sa proizvedenom robom. Ranije se roba proizvodila uglavnom za osobnu namjenu, pa je nastankom trgovine u svojim samim počecima, ta roba bila mijenjana za neku drugu vrstu robe.

Kasnije, roba se mijenja za bilo koju drugu stvar koja se smatra univerzalnim ekvivalentom vrijednosti, primjerice za zlato, a kasnije za mjenice koje su se mogle zamijeniti za robni novac, sve dok nije nastao novac kakav koristimo danas za kupovinu bilo kakve vrste materijalne/uslužne vrijednosti. Roba se dakle, više ne proizvodi samo kako bi zadovoljila potrebe, već da bi se prodajom te robe stvorio profit. To je prema Marxu²¹, glavna odlika kapitalizma, kao i akumulacija velikih količina materijalnih dobara.

3.3. Uloga kapitalizma u stvaranju nejednakosti

Kapitalizam snažno nastaje na temeljima industrijskih revolucija u 19. stoljeću. Tada nastaje egzodus ruralnog stanovništva, raspoloživost radne snage postaje sve veća i kapital se počinje koncentrirati u rukama malog broja ljudi. Industrijska revolucija ne može se promatrati samo tehnološkim napretkom proizvodnje i stvaranjem nove grane dotadašnje privrede, već i društvenom revolucijom. Stanovništvo, u nadi za lakšim i boljim životom, u velikom broju napušta sela te nastaju prvi gradovi u pravom smislu riječi. Tamo, nažalost, povlaštena većina koja drži sav kapital, iskorištava radnike za daljnje bogaćenje.

Radni uvjeti u takvim postrojenjima podrazumijevali su dugo radno vrijeme i niske nadnice.

To je omogućavalo pojedincima koji su imali kapital, da na račun radnika i niskih nadnica svoj kapital povećavaju i akumuliraju. Dolazimo do zaključka da je upravo kapitalizam kao takav proizvođač nejednakosti, te da je glavna loša strana kapitalizma u tome što više cijeni vlastite prihode nego pojedince. Zaključno, pokazalo se da je ono što je radničkoj klasi trebalo povećati životni standard dovelo do upravo suprotnih rezultata.

²¹Karl Marx, utemeljitelj marksizma, njemački filozof i ekonomist

Iz tog razloga borbe radničke klase za radnička prava postaju sve glasnije, pa države, u strahu od revolucija i štrajka, postaju tzv. socijalne države²². Prvi korak u tome predstavljalo je uvođenje socijalnog osiguranja radnika koje je radnicima pružalo zaštitu u slučaju nesreća na radu, te zaštita starijeg dijela stanovništva od siromaštva kroz uvođenje financijskih iznosa koji odgovaraju današnjoj mirovini.

Kapitalizam se mijenja i razvija s vremenom, te je mnogo kompleksniji sustav nego što to izgleda. Često ne razmišljamo o kupljenoj stvari kao proizvodu dugog i neprekidno funkcionalnog lanca i ne promatramo obavljenu razmjenu kao proces u kojem je sudjelovao. U takvom naizgled jednostavnom procesu, sudjeluje cijela mreža ljudi, od prve osobe koja na neki način stvori sirovinu, do osobe koja gotov proizvod stavlja na policu i prodaje. Upravo ta mističnost kapitalizma ostavlja još uvijek neke od najvećih fenomena takvog funkcioniranja tržišta, nedokučivima.

3.4. Marksistička kritika kapitalizma

Marksizam je skup filozofskih, socioloških, političkih i ekonomskih teorija koje je oblikovao Karl Marx, njemački filozof i politički ekonomist. Iako je po struci filozof, za života se puno više bavio ekonomskim, sociološkim i političkim temama. Njegovo najpoznatije djelo „Kapital“²³ kritika je kapitalističkog sustava u tri sveska.

Marksisti, Marxovi suradnici i pristaše, pozivaju se na Kapital kao izvornu teorijsku jezgru svoje ekonomske škole. Osim što je njegovo djelo izuzetno važno za ekonomiju i razumijevanje kapitalističkog sustava i života radničke klase, također je poslužilo za stvaranje ideologija na kojima je nastao ideološki temelj komunističkog poretka. U svome djelu bavi se i klasnom analizom društva, radničkim pravima ali i politikom, stoga su na njegovim djelima nastale i političke ideologije i novi društveni poredak, komunizam. Iz tog razloga, Marxa se u ekonomskoj sferi spominje u pozitivnom kontekstu i kao jednog od najvažnijih ekonomista uopće, a u političkoj kao negativca koji je svojim djelom stvorio temelje na kojima je nastao zloglasni totalitarni režim.

²² Socijalna je država ona država koja u uvjetima privatnog tržišnog gospodarstva preuzima odgovornost za uklanjanje uzroka i ublažavanje posljedica siromaštva, životne ugroženosti i nesigurnosti te uspostavu određenih, dogovorenih standarda usluga svojim građanima. Izvor: Njavro, Đ. (1998.): Socijalna država, slobodno poduzetništvo i državna skrb., Osijek-Zagreb-Split: Panliber, str.29.

²³ Marx, Karl; original njem.“ Das Kapital“, 1867.godina

Marksisti smatraju da kapitalizam nije samo tržišno funkcioniranje, već da je kapitalizam klasno društvo, te da je postojanje podjele društva temelj svih ostalih nejednakosti.

Prema Marxu, nejednakost se najviše stvarala upravo nakon industrijske revolucije i industrijalizacije društva. Bijeda proletarijata, unatoč ekspanzivnom rastu gospodarstva ili baš zbog njega, što potvrđuje i Piketty²⁴ u svom djelu „Kapital u 21.stoljeću“, nastala je potpuno nova kategorija siromašnog stanovništva, nazvana „gradska sirotinja“. Ta klasa društva koja je sa sela stigla u nove gradove raditi u novim tvornicama, radila je dugo radno vrijeme, s iznimno malim nadnicama, dok ni eksploatacija djece za rad u manufakturama i radnicama nije bila stran pojam. Dakle, istovremeno se odvijalo gomilanje kapitala i povećavanje nejednakosti.

O tome najbolje govori Marxov navod iz njegovog djela Kapital :

„Zakon po kome se, zahvaljujući napredovanju proizvodnosti društvenog rada, može uz sve manji utrošak ljudske radne snage stavljati u pokret sve veća masa sredstava za proizvodnju – taj zakon se na kapitalističkoj osnovi, gdje ne upotrebljava radnik sredstva za rad već sredstva za rad radnika, izražava u tom obliku da ukoliko je veća proizvodna snaga rada, utoliko je veći i pritisak radnika na sredstva za njihovo zapošljavanje i utoliko je, dakle, nesigurniji uvjet njihova opstanka: prodaja svoje radne snage radi uvećavanja tuđeg bogatstva...“²⁵

Bogatstvo ima dvojaku definiciju, možemo ga definirati kao akumulaciju vrijednosti nastalu kao prihod od rada (plaće, honorari) ili kao vrijednost koja nastaje od posjedovanja kapitala (rente, kamate, tantijeme). S obzirom na situaciju nejednakosti, kako prije dvjesto godina tako i danas, zaključujemo da se bogatstvo može umnožiti puno jednostavnije ako pripada ovoj drugoj kategoriji, jer takvi prihodi rastu brže nego što rastu plaće.

Marx je, analizirajući nejednakosti, predvidio da će kapitalizam s vremenom konstantno povećavati nejednakost i to trendom rasta nezaposlenosti, stagnacije plaća, inflacije cijena te stvaranjem poduzetničke/vlasničke elite koja će i dalje na račun radnika akumulirati, odnosno dalje reproducirati svoje bogatstvo, dok će ovim potonjima životni standard ostati jednak.

Marx smatra matra da radnik posjeduje jedino vlastiti rad, i da ono što njime stvara nije proporcionalno onome što mu poslodavac za to plaća. Dakle, prema Marxu, nadnica bi trebala

²⁴ Thomas Piketty, francuski ekonomist, autor djela „Kapital u 21.stoljeću“.

²⁵ Marx, K.(1947.), Kapital, svezak I , Zagreb, Kultura, str.574.

iznositi barem veći dio one vrijednosti koju radnik stvori. Tako bi se stvarno plaćao rad radnika, a ne njegovo radno vrijeme. Dakle, suprotno uvriježenom mišljenju, Marx nije vjerovao u zakon čeličnih plaća, te je vjerovao da plaće ovise o nekoliko faktora, primjerice o manjku ili višku radne snage, snazi sindikata ali i subjektivnim očekivanjima radnika odnosno o tome na što su oni spremni pristati ili pod koju cijenu izboriti. Također nije zanemariv ni utjecaj troškova, jer kapitalizam zahtijeva stalna ulaganja, investicije, povećavanje produktivnosti i konkurentnosti.

Marksisti veliki dio svojih djela i teorija posvećuju upravo siromašnima i nemoćnima. Smatraju da bogati pojedinci ne samo da kontroliraju siromašne niskim nadnicama, već da su zbog svog bogatstva moćni u svim sferama društva, tako kontrolirajući i pravo, policiju i ostale vrste vlasti. Na taj način uspijevaju kontrolirati ne samo gospodarsku sferu života ostalih građana, već i ostale. Također smatraju da je jedan od krivaca nejednakosti i latentnost ljudi i njihova nebriga za vlastitu dobrobit iznad one osnovne, koja im omogućava preživljavanje. Marksisti tvrde da se treba suprotstaviti takvoj kontroli i prestati prihvaćati činjenice kakve jesu bez preispitivanja i borbe za bolju vlastitu budućnost. Prema njima, nejednakost je samo iluzija koja nestaje kada čovjek promišlja dublje o društvu i svom mjestu u tom društvu.

Marksisti također prepoznaju problem rodne nejednakosti, zbog čega su kasnije brojni feministički pokreti uzeli Marxovu doktrinu kao temelj za vlastite zahtjeve i borbu za ravnopravnost. Marx prepoznaje problem ali smatra da je rješenje za rodnu nejednakost bolje društvo u cjelini, za što se i zalaže kroz cijeli svoj rad.

4. EMPIRIJSKA ANALIZA NEJEDNAKOSTI

4.1. Nejednakost u 21.stoljeću

Tehnološka dostignuća kakva su u proteklom stoljeću bila nezamisliva, integracija i otvaranje tržišta, odnosno fenomen globalizacije, stvaraju istovremeno i pozitivne i negativne trendove po pitanju nejednakosti dohotka i raspodjele svjetskog bogatstva. Ovisno o kutu gledišta, nejednakost se istovremeno i smanjuje i povećava.

U objašnjenju navedenog, može se referirati na kategorizaciju društva, s obzirom da različite kategorije stanovništva pokazuju različite trendove nejednakosti. Pojam slobodnog svjetskog tržišta, uz nekolicinu današnjih iznimki, možemo staviti u vremenski okvir od zadnjeg desetljeća 20. stoljeća do danas. Padom totalitarnih režima i tranzicije preostalih socijalističkih gospodarstava, svjetsko tržište definira integracija i slobodna razmjena dobara.

O nejednakosti u 21. stoljeću možemo donijeti sljedeće zaključke²⁶:

1. Ne postoji trend rastuće nejednakosti- svuda: Pogrešno je donijeti zaključak da je rast nejednakosti globalni trend. U posljednjih 25 godina, u mnogim državama nejednakost se povećala, ali isto tako se u mnogima i smanjila. To navodi na zaključak da ekonomske politike imaju veliki utjecaj na gospodarstva pa tako i na trend ovog fenomena, te da svaka država za sebe može dobrom ekonomskom politikom smanjiti dohodovne razlike i spriječiti ekstremno siromaštvo.

2. Postojanje različitih nejednakosti unutar i između država- važnost pravilne interpretacije podataka: Osim usporedbe različitih država, u interpretaciji statističkih podataka važna je i usporedba trenda nejednakosti države koja se uspoređuje, primjerice Latinska Amerika ili Saharska područja u Africi bilježe puno veću disperziju nejednakosti od one u zemljama Skandinavije.

3. Postojanje regionalnih sličnosti:

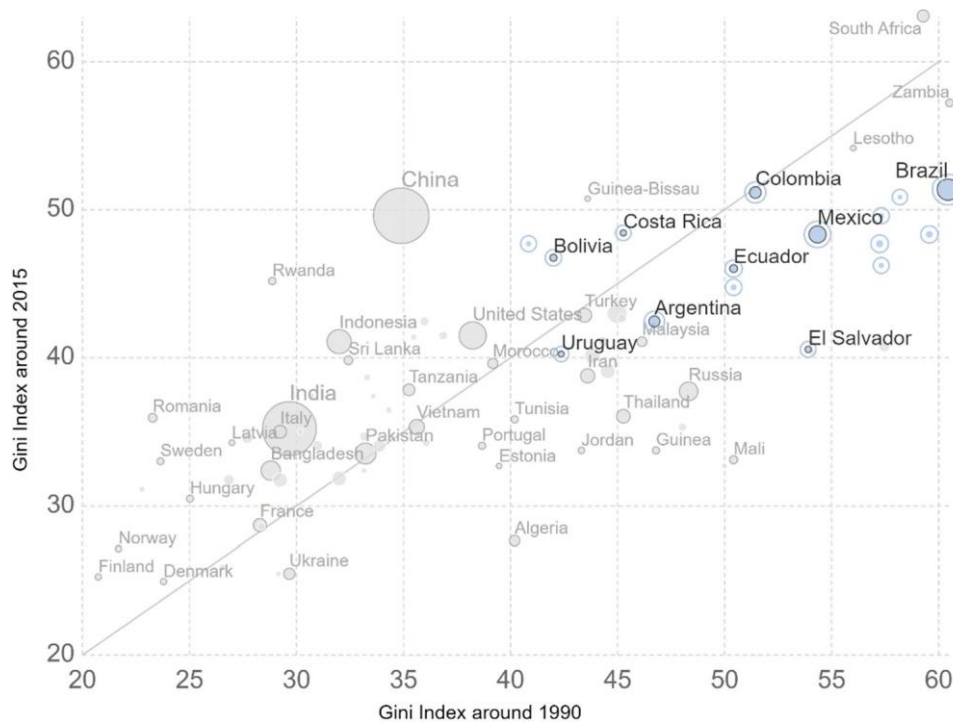
→Skoro sve zemlje latinske Amerike pokazuju vrlo visoke vrijednosti mjera nejednakosti, ali s tendencijom pada od 1990. do 2015.godine. (Grafikon 1.)

²⁶ Is income inequality rising around the world? (prijevod s engleskog jezika), članak dostupan na : <https://ourworldindata.org/income-inequality-since-1990>.

→ Brojne istočnoeuropske zemlje pokazuju trend rasta nejednakosti nakon tranzicije iz socijalističkih režima (Grafikon 2.)

→ Razvijene industrijske ekonomije pokazuju niže vrijednosti nejednakosti, ali bilježe rast. (Grafikon 3.)

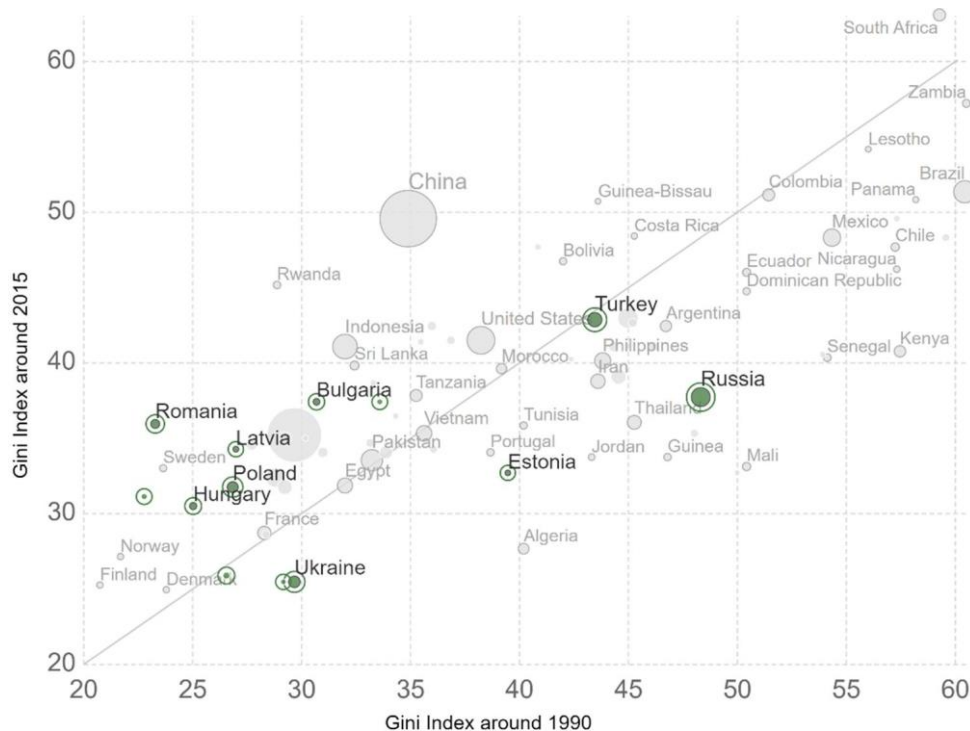
Grafikon 1. Ginijev koeficijent za zemlje Latinske Amerike, 1990. i 2015. godina

Izvor : <https://ourworldindata.org/income-inequality-since-1990>

U objašnjenju grafikona 1. može se uočiti pad vrijednosti Ginijevog koeficijenta za zemlje Latinske Amerike, u usporedbi 1990. i 2015. godine. Vrijednosti za dva najveća gospodarstva Latinske Amerike su sljedeće: Nejednakost prema Ginijevom koeficijentu u Brazilu 1990. godine iznosila je 60,49 %, a 2015. godina iznosila je 51,33 %. Meksiko bilježi pad sa 54,34% na 48,31 % u istom periodu. Ove brojke pokazuju iznadprosječnu nejednakost tih zemalja, međutim danas te zemlje bilježe najveći pad nejednakosti, iako je i dalje ta stopa ekstremno visoka u odnosu na ostale zemlje svijeta.

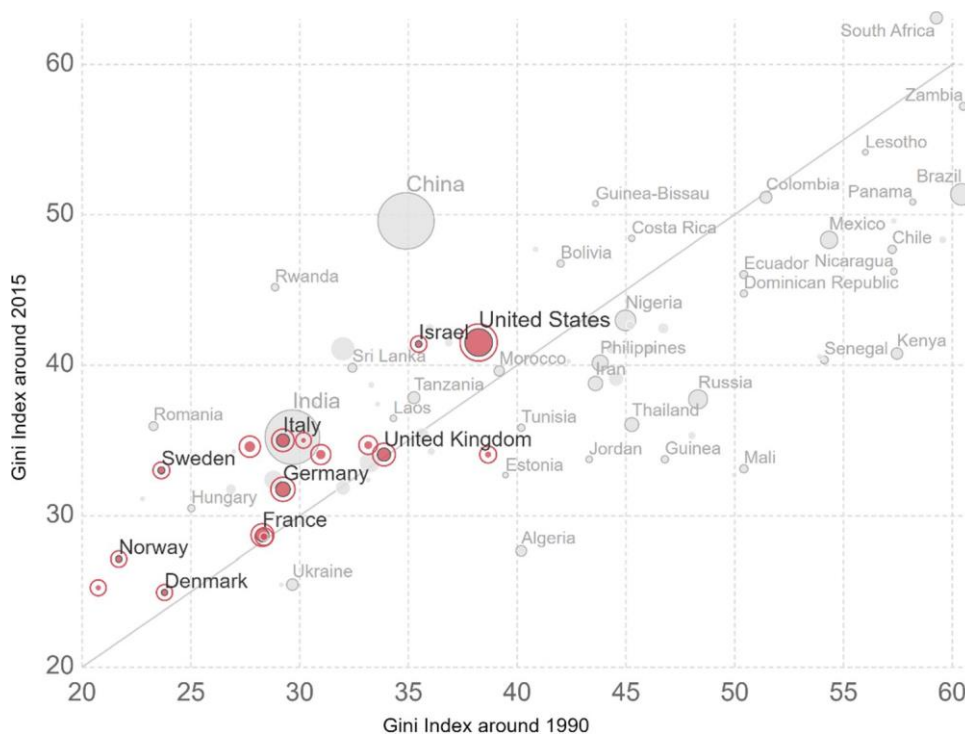
Grafikon 2. Ginijev koeficijent za zemlje tranzicije, 1990. i 2015.godina

Izvor : <https://ourworldindata.org/income-inequality-since-1990>

Na grafikonu 2. uočavamo rastući trend nejednakosti kod istočnoeuropskih zemalja, što se povezuje sa raspadom socijalističkih gospodarstava i prijelazu na slobodno, kapitalističko tržište. Kod zemalja bivšeg Sovjetskog saveza, posebice Rusije i Ukrajine, taj postotak iznosio je 1990. godine 48,38 % i 29,71%, a 2015. godine zabilježen je pad na 37,74% u Rusiji odnosno na 25,46% u Ukrajini.

Grafikon 3. Ginijev koeficijent za odabrane razvijene zemlje 1990. i 2015.godine

Izvor : <https://ourworldindata.org/income-inequality-since-1990>

Grafikon 3. prikazuje vrijednost Ginijevog koeficijenta za odabrane razvijene zemlje. One, kao što je prethodno rečeno, imaju niske vrijednosti nejednakosti s tendencijom rasta. Tako je Ginijev koeficijent za Sjedinjene Američke Države 1990. godine iznosio 38,24 %, a 2015. 41,5%. Izrael također, kao i Sjedinjene Američke Države bilježe rast nejednakosti od približno 6 postotnih poena u promatranom razdoblju (35,51 % na 41,37 %).

Na istom grafikonu može se objasniti važnost pravilne interpretacije podataka u tumačenju nejednakosti. Skandinavske države (Švedska, Norveška, Danska, Finska) pokazuju tendenciju rasta nejednakosti. Švedska ima najveću promjenu, za skoro 10 postotnih poena, sa 23,7 % na 33 %. U usporedbi sa zemljama Latinske Amerike (grafikon 2.), koje pokazuju istovremeno sličan pad postotka nejednakosti, moglo bi se pogrešno interpretirati da su zemlje Latinske Amerike doživjele gospodarski rast istojak gospodarskom padu prethodnih. Zbog toga je važnost intepretacije Ginijevog koeficijenta i u sagledavanju šire slike.

S obzirom na prethodno spomenut problem korištenja Ginijevog koeficijenta, analizu siromaštva i nejednakosti možemo provesti i vrijednostima materijalne deprivacije, koja uzima u obzir analizu mogućnosti pojedinog kućanstva da si priušti stavke koje većina ljudi smatra poželjnim ili nužnim za adekvatan život.²⁷

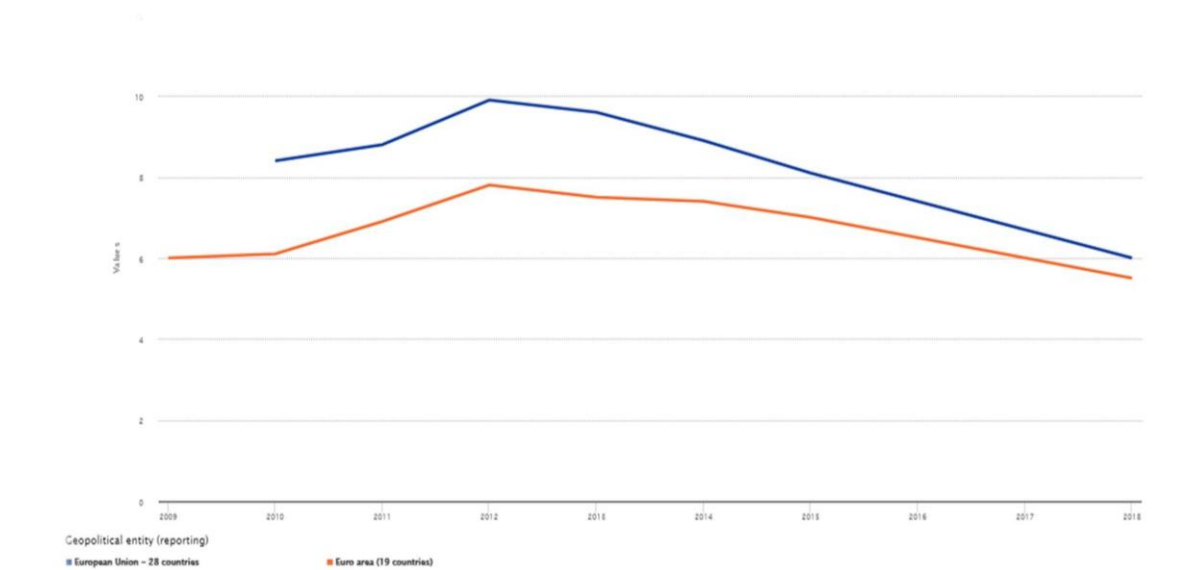
Stavke materijalne deprivacije prema metodologiji Eurostata su:

- nemogućnost kućanstva da si priušti adekvatno grijanje u najhladnijim mjesecima
- nemogućnost kućanstva da svim članovima priušti tjedan dana godišnjeg odmora izvan kuće
- nemogućnost kućanstva da si priušti obrok koji sadržava meso, piletinu, ribu ili vegetarijanski ekvivalent svaki drugi dan
- nemogućnost kućanstva da podmiri neočekivani financijski trošak
- kašnjenje s plaćanjem najamnine, računa za režije, stambenoga kredita ili potrošačkoga kredita
- nemogućnost kućanstva da si priušti telefon
- nemogućnost kućanstva da si priušti TV u boji
- nemogućnost kućanstva da si priušti perilicu za rublje
- nemogućnost kućanstva da si priušti automobil.

Stopa materijalne deprivacije prikazuje postotak osoba koje žive u kućanstvima koja ne mogu priuštiti najmanje tri od devet stavki materijalne deprivacije.

²⁷Ekonomski lab, U Hrvatskoj se dohodovne nejednakosti smanjuju <https://arhivanalitika.hr/blog/u-hrvatskoj-se-dohodovne-nejednakosti-smanjuju/>

Grafikon 4. Stopa materijalne deprivacije od 2009. do 2018. godine za zemlje Europske Unije

Izvor : <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/product?code=tespm030>

Grafikon 4. pokazuje opadajuću stopu materijalne deprivacije za zemlje Europske unije. Na grafikonu se prati plava krivulja koja pokazuje postotak osoba (28 zemalja članica Europske Unije) koje žive u kućanstvima koja si ne mogu priuštiti 3 od 9 navedenih stavki iz Eurostatove metodologije. U promatranom periodu, najveći broj osoba živio u je u siromaštvu 2012 godine, kada je taj postotak iznosio 10, dok 2018. godine on iznosi 6%. Očit je značajan pad udjela siromašnog stanovništva prema pokazatelju materijalne deprivacije.

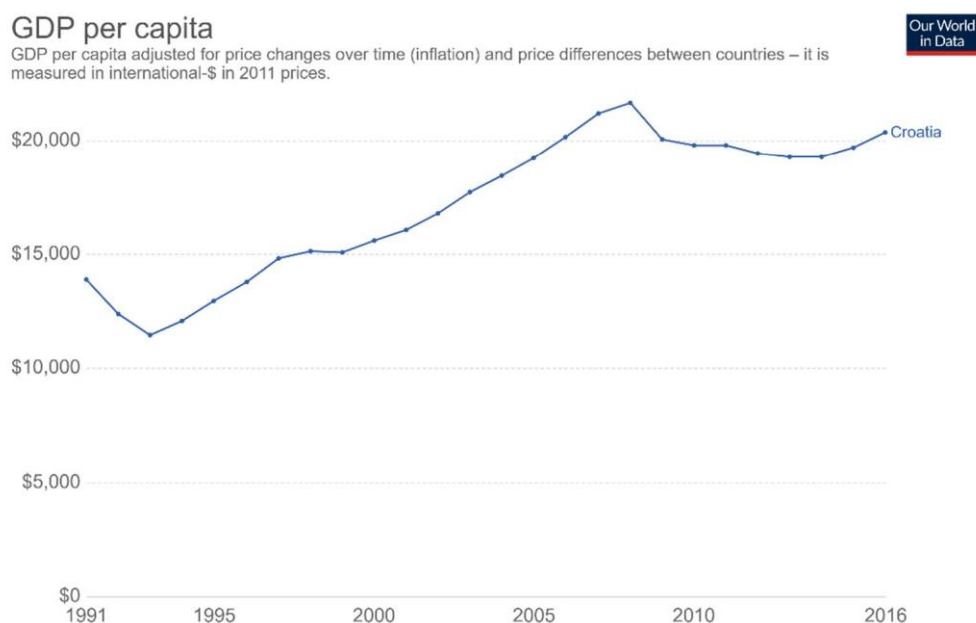
4.2. Nejednakost i siromaštvo u Republici Hrvatskoj

4.2.1. Gospodarsko stanje Republike Hrvatske²⁸

Republika Hrvatska je od svoje neovisnosti postigla značajan napredak gospodarstva i životnog standarda. U posljednja dva desetljeća upostavljeno je slobodno tržišno gospodarstvo te je postala članica Europske Unije 1.srpnja 2013. godine. Bruto domaći proizvod rastao je za 4% godišnje u periodu od proglašavanja neovisnosti do velike krize 2008. godine, a BDP po stanovniku dosegao je 63% BDP-a prosjeka članica EU28. Za to vrijeme, sve su dohodovne kategorije bilježile pozitivan rast.

Ipak, rast koji je doživljavala do 2008. godine prekinut i je kasnije usporen zbog svjetske krize iz 2008. godine. Hrvatska je bila jedna od zemalja koje su bile značajno pogođene krizom, i javni dug, kao i dug poduzeća i kućanstava, rastao je usporedno sa padom svjetskog gospodarstva a istovremeno je taj rast pratio i pad izvoza. Kriza u Republici Hrvatskoj trajala je 6 godina i ostavila značajne posljedice na gospodarstvo. Bruto društveni proizvod se smanjio za 12%. Od 2014. godine, Hrvatska je još uvijek u fazi oporavka BDP-a, što je vidljivo i iz grafikona 5.

Grafikon 5. BDP po stanovniku u Republici Hrvatskoj za razdoblje 1991.-2016.

Izvor:

Izvor:<https://ourworldindata.org/economic-growth>

²⁸ Poglavlje zasnovano na; Svjetska banka; The Republic of Croatia Systematic country diagnostic, svibanj 2018. (prijevod s engleskog jezika), dostupno na: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/29876>

4.2.2. Analiza nejednakosti u Republici Hrvatskoj

U ovom dijelu će se prikazati analiza nejednakosti prema sljedećim pokazateljima²⁹:

1. Prag rizika od siromaštva - određuje se tako da se za sva kućanstva izračuna ekvivalentan dohodak po članu kućanstva. Zatim se utvrđuje srednja vrijednost (medijan) distribucije dohotka i 60% od izračunane srednje vrijednosti čini prag rizika od siromaštva. Osobe čiji je dohodak ispod praga u većem su riziku od siromaštva od ostalih, ali ne žive nužno u oskudici.

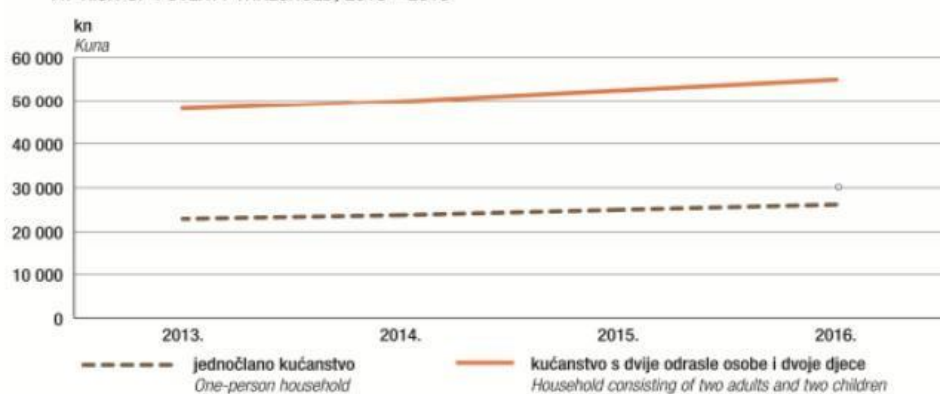
Prag rizika od siromaštva iskazuje se u kunama, a prikazan je na slici 5. Prag rizika od siromaštva u 2016. za jednočlano kućanstvo iznosio je 26.156 kuna, dok je za kućanstvo s dvije odrasle osobe i dvoje djece godina iznosio 54.928 kuna. U razdoblju od 2013. do 2016.godine vidljiv je rast donje granice, odnosno praga rizika od siromaštva, u apsolutnom iznosu od 3240 kuna za jednočlano kućanstvo.

Slika 5. Prag rizika od siromaštva u Republici Hrvatskoj 2013.-2016.

PRAG RIZIKA OD SIROMAŠTVA, 2013. – 2016.
AT-RISK-OF-POVERTY THRESHOLD, 2013 – 2016

	2013.	2014.	2015.	2016.	
Jednočlano kućanstvo	22 916	23 760	24 979	26 156	<i>One-person household</i>
Kućanstvo s dvije odrasle osobe i dvoje djece	48 124	49 896	52 456	54 928	<i>Household consisting of two adults and two children</i>

G-1. PRAG RIZIKA OD SIROMAŠTVA 2013. – 2016.
AT-RISK-OF-POVERTY THRESHOLD, 2013 – 2016

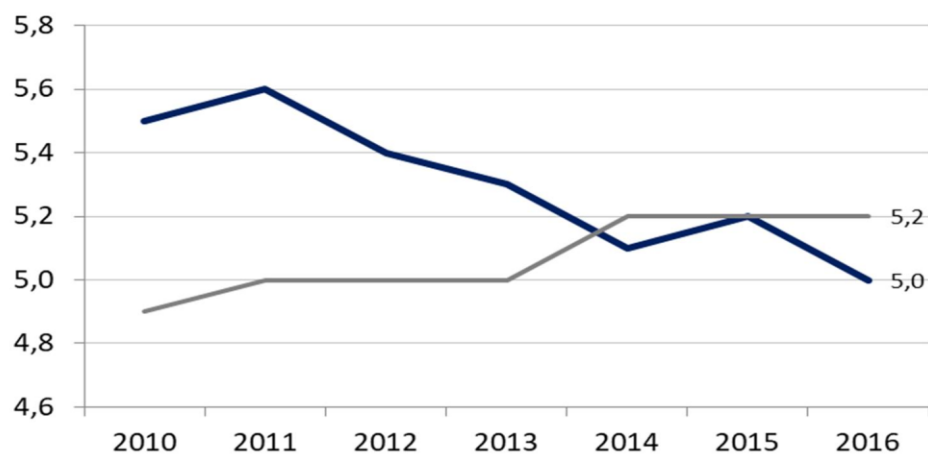

Izvor: Državni zavod za statistiku RH, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/SI-1609

²⁹ Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2016) ;Rezultati ankete o dohotku stanovništva u 2016., dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/SI-1609

2. Kvintilni omjer dohotka (S80/S20)

Grafikon 6. Kvintilni omjer dohotka Europske Unije i Republike Hrvatske za razdoblje 2010.-2016.

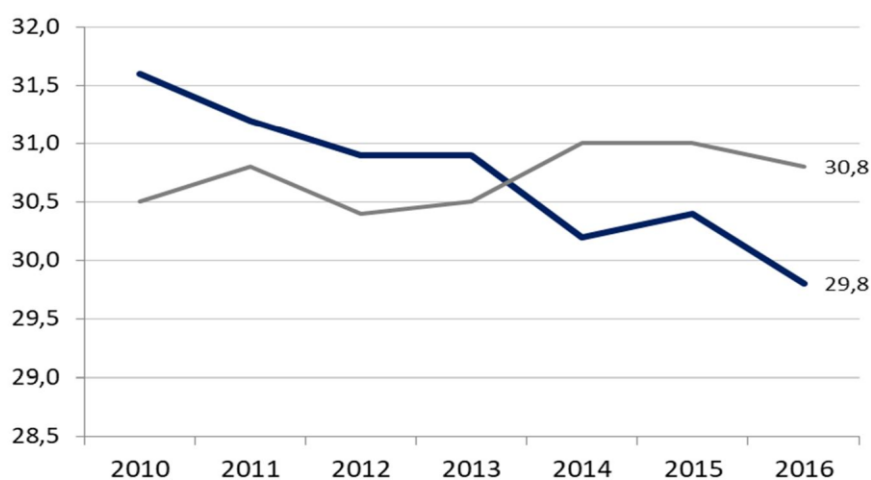

Izvor : <https://arhivanalitika.hr/blog/u-hrvatskoj-se-dohodovne-nejednakosti-smanjuju/>

U Hrvatskoj (plava krivulja) je ovaj omjer dohodovne nejednakosti sve manji, dok je u ostatku EU vidljiv blagi uzlazni trend koji je zaustavljen 2014. Od 2014. do 2016., omjer je stagnirao na razini 5,2. U 2016. godini ovaj pokazatelj u RH iznosio je 5,0 što znači da je 20% stanovništva s najvišim raspoloživim dohotkom imalo 5 puta veći dohodak od 20% stanovništva s najnižim raspoloživim dohotkom.

3. Ginijev koeficijent

Grafikon 7. Ginijev koeficijent za Europsku uniju i Republiku Hrvatsku 2010.-2016. (u postotcima)

Izvor: <https://arhivanalitika.hr/blog/u-hrvatskoj-se-dohodovne-nejednakosti-smanjuju/>

U grafikonu 7. uočava se opadajući trend nejednakosti prema navedenom pokazatelju, gdje plava krivulja predstavlja Republiku Hrvatsku. Ginijev koeficijent iznosio je tako 2010.godine 31,5% , da bi u narednih 6 godina se spustio za približno 2 postotna poena. Istovremeno, vrijednosti za Europsku uniju imaju obrnutu krivulju promjene: u 2010. Ginijev koeficijent iznosio je 30,5% a 2016.godine 30,8%.

Može se zaključiti da Republika Hrvatska nema značajno izražene probleme s nejednakosti dohotka. Upravo suprotno, nejednakosti se prema prethodno navedenim pokazateljima smanjuju i nalaze ispod prosjeka Europske unije, s čijim su vrijednostima i uspoređivane vrijednosti pokazatelja nejednakosti za Republiku Hrvatsku. Kao posljedicu usporavanja gospodarskog rasta koje je nastupilo nakon 2008. godine, kao što je spomenuto u prethodnom poglavlju, Republika Hrvatska još uvijek ima visoku nezaposlenost. Visoka nezaposlenost je veliki čimbenik kreiranja nejednakosti, jer nezaposlene osobe imaju najveći rizik od stupanja u siromaštvo. Mogućnosti sprječavanja siromaštva objašnjene su u narednom poglavlju.

5. KAKO OKONČATI SIROMAŠTVO?

5.1. Mogućnosti suzbijanja siromaštva

S obzirom na pretežito rastući trend nejednakosti, pronalazak rješenja postaje sve važniji. Gospodarske krize novog tisućljeća uzrokovale su opterećenja socijalnih sustava, smanjile rast BDP-a i unazadile životni standard u mnogo država. Uzroci nejednakosti nisu opći, pa tako ni rješenja ne možemo promatrati na globalnoj razini, već je potrebno i moguće pronaći različita rješenja za smanjenje dohodovnih nejednakosti.

Budući da je siromaštvo višedimenzionalni problem, borba protiv njega ne može biti ograničena samo na sustav socijalne pomoći. Iz perspektive borbe protiv siromaštva i isključenosti značajna su područja: radno zakonodavstvo i politika plaća, politika zapošljavanja i zaštita od nezaposlenosti, porezna politika, mirovinski sustav, zdravstvena zaštita, stanovanje, obrazovanje, obiteljska politika, socijalna skrb i pomoć, skrb o izbjeglicama i povratnicima te civilno društvo. Iako veliki broj tih sustava nema kao svoj primarni cilj borbu protiv siromaštva, oni posjeduju instrumente koji su vrlo važni s aspekta unapređenja socijalne sigurnosti i oživotvorenja socijalne države.³⁰ Politike kojima se te razlike mogu suzbiti donose države, a Europska komisija predlaže sljedeće :³¹

→ Ulaganje u obrazovanje i vještine ključni je instrument politike za smanjenje nejednakosti i promicanje jednakih mogućnosti. Unaprjeđenje vještina niskokvalificiranih radnika, kao odgovor na promjene u svijetu rada izazvane tehnološkim napretkom, ima najviše potencijala za suzbijanje disperzije plaća, uz istodobno stvaranje novih radnih mjesta.

Kada je riječ o djeci i mladima, stvaranje jednakih mogućnosti s pomoću obrazovanja djelotvorno je ako sva djeca imaju pristup visokokvalitetnom obrazovanju bez obzira na njihovo podrijetlo.

³⁰Ministarstvo rada i socijalne skrbi Republike Hrvatske ; Program borbe protiv siromaštva i isključenosti u Hrvatskoj (2001.), dostupno na <https://hrcak.srce.hr/file/47419>

³¹ Tematski informativni članak o Europskom semestru, Rješavanje problema nejednakosti https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/european-semester_thematic-factsheet_addressing-inequalities_hr.pdf

→ Porezni sustav i sustav socijalnih naknada ključni su instrumenti politike za rješavanje problema dohodovne nejednakosti. Iako su politike za rješavanje problema manjka vještina srednjoročno i dugoročno korisne, promjene u poreznom sustavu i sustavu socijalnih naknada mogu imati neposredniji učinak.

→ Učinak socijalne potrošnje na smanjenje nejednakosti ovisi o tome koliko je ona dobro strukturirana. Ograničavanje ukidanja naknada za one koji se vraćaju na posao i poreznog opterećenja radnika s niskim plaćama važne su politike kojima se osigurava da nezaposleni i neaktivni građani uvijek imaju pozitivan ekonomski poticaj da se uključe u plaćeni radni odnos.

→ Nejednakost u bogatstvu može se ograničiti dobro osmišljenim poreznim sustavom. Oporezivanje dohotka od kapitala (uključujući oporezivanje imovine i nasljedstva) moglo bi biti relevantno sredstvo za osiguravanje jednakih mogućnosti i ravnomjernije raspodjele bogatstva, uz razmatranje aspekata učinkovitosti.

→ Kvalitetne socijalne usluge ključne su za borbu protiv sve veće nejednakosti mogućnosti. Instrumenti ključni za prekid prenošenja prikraćenosti s jedne generacije na drugu uključuju:

- visokokvalitetnu i dostupnu skrb za djecu
- socijalne stanove
- obrazovanje
- zdravstvenu zaštitu.

Na temelju prethodno navedenog, može se zaključiti da se siromaštvo i nejednakost mogu smanjiti kvalitetnom ekonomskom politikom, ulaganjem u obrazovanje, smanjenjem nezaposlenosti, socijalnom skrbi i povećanjem svijesti o pozitivnom ekonomskom utjecaju.

6. ZAKLJUČAK

Svijet danas izgleda poprilično drugačije nego li je izgledao unatrag nekoliko stoljeća. Počevši od osnovnih pokazatelja, životni vijek je znatno produžen, znanost i medicina napreduju svakodnevno, svjetska glad više nije događaj velike vjerojatnosti, a tehnologija je toliko uznapredovala da sada više nije pitanje ni kako će njen napredak izgledati u narednim desetljećima, stoljećima, već hoće li do njega uopće doći s obzirom na sadašnju razinu. Kao što je i Adam Smith rekao još u 18. stoljeću, da je čak i siromašnom dijelu populacije u prosjeku bolje.

Potpuni nestanak svjetskog siromaštva i dohodovna jednakost stanovništva, nakon svega obrazloženog i iznijetog u ovom završnom radu izgleda kao nedostižan ekonomsko-socijalni ideal. Siromaštvo i nejednakost nažalost nije u potpunosti riješiv ekonomski problem, to je stanje, velikog dijela svjetske populacije, uzrokovano direktno i indirektno stoljetnim događanjima, počevši od prirodnih odrednica, koje su neizbježne svima nama, bilo kroz prirodne odrednice u pravom smislu te riječi (smještajne, klimatske, geografske) ili biološke i socijalne, koje nas zajedničkim djelovanjem, na ovaj ili na onaj način smještaju u određeni okvir kvalitete života.

Ekonomisti su, kao i u većini drugih profesija, podijeljeni na one koji smatraju da je ovakvo tržište i način na koji funkcionira neodrživ, i da svijet u budućnosti čeka potpuni slom i duboka kriza s nezamislivim posljedicama. Oni drugi, srećom, ipak brojniji, su optimistični po pitanju svjetske budućnosti i smatraju da će se situacija u slučaju kolapsa sama, nevidljivom rukom ujednačiti. Odrednice procesa na tržištu ipak ne možemo promatrati crno-bijelo, i zanemariti razlike koje današnji, često nazivan „podivljali kapitalizam“ stvara i produbljuje. Najvažniji i najveći instrument funkcioniranja svjetskog gospodarstva uopće je slobodno otvoreno tržište. Ono, bilo na globalnoj ili na manjim razinama svog djelovanja, vlastitim mehanizmima i „blagim suđenjem“ svakodnevnih tržišnih utakmica, dopušta stvaranje razlika i produbljuje jaz siromašnih i bogatih, omogućavajući uglavnom bogatima da se bogate još više, na uštrb onih manje sretnih.

Rješenje za takvu situaciju, nositelji ekonomskih politika odnosno države nerijetko pronalaze u načinima ograničavanja takvog tržišta, koliko njegov liberalni okvir dozvoljava. Primjer za to su različiti programi državne pomoći za socijalno ugroženo stanovništvo i socijalne grupe koje zahtijevaju poseban tretman države.

I na ovom području vode se mnoge politike i dijele države, u svojoj srži sve uređene kao socijalne, ali s bitnim razlikama u načinu i količinama davanja. Državna pomoć takvim skupinama građana smišljena je kako bi se svima omogućio dostojanstven život, hrana, zdravstvena zaštita i krov nad glavom, u doslovnom smislu te riječi.

Na tim temeljima počiva je i utilitaristička teorija društvenog blagostanja koja podrazumijeva raspodjelu novca bogatih ka siromašnima. To bi, prema teoriji, dovelo do povećanja ukupnog društvenog blagostanja.

I ova teorija, ako čovjeka promatramo kao empatično biće koje pokušava ostvariti svoje mjesto u društvu, kao i svojim urođenim karakteristikama, ima najviše logike u pokušaju rješavanja siromaštva. Međutim, povijest je dotad očigledno negirala logiku. Adam Smith, primjerice, i njegovi nasljednici neoklasične ekonomske škole smatraju takvu vrstu državne intervencije prilikom za neproduktivne ljude da žive na račun države i ostalih građana koji pune državni proračun. Na tragu ovoga, vidljivo je da pitanje rješavanja siromaštva utilitarističkim idejama, svoje korijene ima duboko u sociološkim, društvenim i ekonomskim pitanjima i teorijama od samih početaka svijeta kakvog danas poznajemo. Nemoguće je iznaći rješenje koje bi riješilo pitanje siromaštva a istovremeno zadovoljilo potrebe privrede da sama na svoj način funkcionira.

Razvojem ekonomske misli i društvene osviještenosti, viziju gospodarskog prosperiteta i napretka u budućnosti, nemoguće je sagledati bez razmatranja socijalne dimenzije budućeg održivog gospodarskog razvoja, koja traži pobliže ispitivanje postojećih ekonomskih i društvenih nejednakosti i održivosti socijalne pravde. Osviještenost društva, i razvoj novih pravaca i teorija u ekonomiji, ukazuje nam da je došlo vrijeme da se po pitanju nejednakosti počnu inicirati nove promjene, i da svaki pojedinac, kreator, i nositelj vlasti, preuzme vlastiti dio odgovornosti i načini mali doprinos svjetskom napretku i globalnom blagostanju.

Baš kao prema riječima jednog američkog političara³³ ;

„ Neka se nitko ne obeshrabri vjerovanjem da jedan muškarac ili jedna žena ne mogu učiniti ništa protiv golemog niza problema u svijetu- protiv bijede i neznanja, nepravde i nasilja...

Samo će malobrojni posjedovati veličinu potrebnu za oblikovanje povijesti prema svojoj volji, ali svatko od nas može utjecati na promjenu malog dijela zbivanja i povijest ove generacije bit će ispisana zbrojem svih tih pojedinih akcija.“

³³ Robert F. Kennedy. ; govor održan na Sveučilištu Capetown , 6.lipnja 1966., (prijevod s Engleskog jezika) , dostupno na: <https://www.jfklibrary.org/learn/about-jfk/the-kennedy-family/robert-f-kennedy/robert-f-kennedy-speeches/day-of-affirmation-address-university-of-capetown-capetown-south-africa-june-6-1966>.

SAŽETAK

U ovom završnom radu definirani su pojmovi nejednakosti i dohotka, metode njihovih izračuna i primjene u statističkim i teorijskim analizama današnjeg stanja. Uz dane primjere, analizirana je trenutačna situacija po pitanju nejednakosti. Također je analizirano i obrađeno pitanje nejednakosti po učenjima Adama Smitha i Karla Marxa.

Zaključak je, da je nejednakost sveprisutan i teško iskorijenjiv ekonomski fenomen ali da socijalnom uključenosti, te državnim mjerama za regulaciju tržišta, možemo smanjiti problem svjetskog siromaštva.

Ključne riječi : nejednakost, bogatstvo naroda, kapitalizam, ginijev koeficijent

SUMMARY

In this final thesis, the terms of inequality and income have been defined, methods of their calculation and their use in the statistical and theoretical analysis of present economies. In that sense examples have been given and the current situation regarding inequality has been analysed. Also, inequality according to the theories of Adam Smith and Karl Marx has been presented and analysed.

The conclusion is that inequality is an ubiquitous phenomenon that could not be easily eradicated, but that the problem could be minimised with the right policy measures and social inclusion of the state.

Key words : inequality, capitalism, Gini coefficient, wealth of nations

POPIS LITERATURE :

1. Adam Smith org., dostupno na : <https://www.adamsmith.org/adam-smith/> [22.8.2019.]
2. Choonara, J. (2009.) ; Unravelling Capitalism: A Guide to Marxist Political Economy, London, Bookmarks
3. Cini, V., 2011. ; *Problem raspodjele dohotka i analiza siromaštva Republike Hrvatske*, Ekonomski vjesnik, br.1., str 121-136, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/70562>
3. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2018), https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/02-02-01_11_2018.htm, [26.8.2019.]
4. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2016) ; Rezultati ankete o dohotku stanovništva u 2016., dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/SI-1609 [8.9.2019.]
5. E učionica, dostupno na : http://e-ucionica.vup.hr/assets/files/1529482824_skripta.pdf
6. Ekonomski lab, „U Hrvatskoj se dohodovne nejednakosti smanjuju „, dostupno na: <https://arhivanalitika.hr/blog/u-hrvatskoj-se-dohodovne-nejednakosti-smanjuju/> [7.9.2019.]
7. Eurostat (1a) <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/product?code=tespm030>
8. Eurostat (1b) ; <https://ec.europa.eu/eurostat> [8.9.2019.]
9. Eurostat (1c) <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=10gdp&lang=en> [23.8.2019.]
10. Institut korporativnih financija; Ginijev koeficijent, (prijevod s Engleskog jezika) <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/knowledge/economics/gini-coefficient/>
11. Kožić, I. (2013.); „*Kolika je sezonalnost turizma u Hrvatskoj?*“, Ekonomski vjesnik, br. 2/2013, str.470-480., dostupno na: www.hrcak.srce.hr [10.9.2019.]
12. Landes, S. D. (2003.) ; Bogatstvo i siromaštvo naroda, zašto su neki tako bogati a neki tako siromašni, Zagreb, Massmedia
13. Leksikografski zavod Miroslav Krleža (1a), enciklopedijski članak o Adamu Smithu, dostupno na: <https://www.hrleksikon.info/definicija/laisser-faire-laisser-passer.html>
14. Leksikografski zavod Miroslav Krleža (1b), Enciklopedijski članak o kapitalizmu, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=30315> [7.9.2019.]

15. Leksikografski zavod Miroslav Krleža (1c) , Enciklopedijski članak o Merkantilizmu, dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=40216> [7.9.2019.]
16. Leksikografski zavod Miroslav Krleža ; Enciklopedijski članak o nacionalnom dohotku <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=42702> [7.9.2019.]
17. Lorenzova krivulja, <http://e-ucionica.vup.hr/assets/files/1529482824> [25.8.2019.]
18. Marx, K. (1947.), Kapital, svezak I , Zagreb, Kultura
19. Ministarstvo gospodarstva Savezne Republike Njemačke, [https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/EN/Standardartikel/Topics/International af fairs/Articles/2019-06-07-social-inequality-and-inclusive-growth.html](https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/EN/Standardartikel/Topics/International%20affairs/Articles/2019-06-07-social-inequality-and-inclusive-growth.html) [23.8.2019.]
20. Ministarstvo rada i socijalne skrbi Republike Hrvatske (2001.); Program borbe protiv siromaštva i isključenosti u Hrvatskoj, dostupno na <https://hrcak.srce.hr/file/47419>
21. Naš svijet u brojevima, „ *Nejednakost dohotka od 1990.*“ <https://ourworldindata.org/income-inequality-since-1990> [10.9.2019.]
22. Naš svijet u brojevima, „*Economic Growth*“ <https://ourworldindata.org/economic-growth>,
23. Naš svijet u brojevima, „*Is income inequality rising around the world?*“ (prijevod s engleskog jezika), članak dostupan na <https://ourworldindata.org/income-inequality-since-1990>. [9.9.2019.]
24. Nestić, D.: Raspodjela dohotka u Hrvatskoj, Financijska teorija i praksa, 2005., broj 29 (1), str. 59-73, dostupno na: <http://web3.ijf.hr/FTP/2005/1/nestic.pdf>
25. Njavro, Đ.(1998.): Socijalna država, slobodno poduzetništvo i državna skrb, Zagreb, Panliber
26. Oxfam.org , <https://www.oxfam.org/> [21.8.2019.]
27. Pavlišić, P., 2015.;Društvo na putu sraza:povijesni prikaz i potreba za razvojem pravednije nove ekonomije, Ekonomska misao i praksa, (2016.) , br 1. (str. 217-238) , dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/236051>
28. Piketty, T. (2013.); Kapital u 21.stoljeću, Zagreb, Profil Knjiga
29. Polović, J. (2018.) , „ Jeli Marx bio u pravu?“ , transkript razgovora dostupan na: <https://www.geopolitika.news/analize/> [25.8.2019.]

30. Poslovni dnevnik, <http://www.poslovni.hr/svijet-i-regija/tko-je-bio-adam-smith-275666>, [22.8.2019.]
31. Robert F. Kennedy. ; govor održan na Sveučilištu Capetown , 6.lipnja 1966., (prijevod s Engleskog jezika) , dostupno na: <https://www.jfklibrary.org/learn/about-jfk/the-kennedy-family/robert-f-kennedy/robert-f-kennedy-speeches/day-of-affirmation-address-university-of-capetown-capetown-south-africa-june-6-1966> [8.9.2019.]
32. Sachs,J. (2007.); Kraj siromaštva-Ekonomske mogućnosti našeg doba, Zagreb, Algoritam
33. Stanford Encyclopedia of Philosophy, „Marxist inequality“, pristup na : <https://plato.stanford.edu/entries/marx/> . [25.8.2019.]
34. Svjetska banka, [https://world-statistics.org/index-res.php?code=SI.POV.GINI?name=GINI%20index%20\(World%20Bank%20estimate\)](https://world-statistics.org/index-res.php?code=SI.POV.GINI?name=GINI%20index%20(World%20Bank%20estimate)) [7.9.2019.]
35. Svjetska banka; The Republic of Croatia Systematic country diagnostic, svibanj 2018. (prijevod s engleskog jezika), dostupno na: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/29876> [10.9.2019.]
36. Tematski informativni članak o Europskom semestru: Rješavanje problema nejednakosti, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/european-semester_thematic-factsheet_addressing-inequalities_hr.pdf) [22.8.2019.]

POPIS GRAFIKONA, SLIKA I TABLICA:

Grafikon 1. Ginijev koeficijent za zemlje Latinske Amerike, 1990. i 2015.godina

Grafikon 2. Ginijev koeficijent za zemlje tranzicije, 1990. i 2015.godina

Grafikon 3. Ginijev koeficijent za odabrane razvijene zemlje 1990. i 2015.godine

Grafikon 4. Stopa materijalne deprivacije od 2009. do 2018. godine za zemlje Europske Unije

Grafikon 5. BDP po stanovniku u Republici Hrvatskoj za razdoblje 1991.-2016.

Grafikon 6. Kvintilni omjer dohotka Europske Unije i Republike Hrvatske za razdoblje 2010.-2016.

Grafikon 7. Ginijev koeficijent za Europsku uniju i Republiku Hrvatsku 2010.-2016. (u postotcima)

Slika 1. Lorenzova krivulja

Slika 2. Omjer 80/20 za zemlje G7

Slika 3. Broj siromašnih u nerazvijenim svjetskim regijama

Slika 4. Engleski bruto nacionalni dohodak od 13.-19.stoljeća

Slika 5. Prag rizika od siromaštva u Republici Hrvatskoj 2013.-2016.

Tablica 1. Ginijev koeficijent za Republiku Hrvatsku (u postotcima)

Tablica 2.: Ginijev koeficijent za EU, Sloveniju, Tursku i Hrvatsku (u postotcima)

